

Inhoud

10 Introductie

De biologische manier

- 14 Ken je tuin
- 18 Maak compost
- 20 Wees wijs met water
- 22 Leve de wilde natuur
- 24 Combinatieteelt
- 26 Zelf zaden telen en winnen
- 28 Natuurlijke remedies
- 40 Compostthee (gier)
- 42 Onkruidthee (gier)

De biodynamische benadering (bd)

- 46 Afstemmen op Moeder Natuur:
Dag- en nachtritmes
- 58 Hoe de bd-beweging begon
- 60 Zo dynamiseer je bd-preparaten
- 62 Negen bd-preparaten
- 64 Zo werken de negen preparaten
- 66 Hoorn/koemest, nr. 500
- 74 Hoorn/kiezel, nr. 501
- 82 Paardenstaart, nr. 508
- 86 Duizendblad, nr. 502
- 92 Kamille, nr. 503
- 98 Brandnetel, nr. 504
- 102 Eikenschors, nr. 505
- 108 Paardenbloem, nr. 506
- 114 Valeriaan, nr. 507
- 120 Preparaten bewaren
- 122 Een bd-composthoop maken
- 126 Koeflatcompost maken (KFP)
- 132 Boompasta maken
- 136 Verbeterde gier maken
- 138 Onkruidpoeder maken

Biodynamisch tuinschema

- 142 Het tuinjaar
- 144 Ken je planten en hun behoeften
- 146 Groentewijzer

150 WORTELDAGEN

- 154 Uien
- 155 Sjalotten
- 156 Knoflook
- 158 Lente- en stengeluitjes
- 159 Welse uitjes e Japanse stengeluitjes
- 160 Aardappels
- 161 Zoete aardappels (bataten)
- 162 Rode bieten
- 163 Koolraap (en rapen, zie onder)
- 164 Radijs
- 165 Knolselderij
- 166 Pastinaken
- 168 Raapjes (mei- en herfst-)
- 169 Schorseneren
- 170 Mierikswortel
- 171 Aardpeer

172 BLOEMDAGEN

- 176 Bloemkool
- 177 Broccoli
- 178 Wilde broccoli (broccolischeuten)
- 179 Artisjokken

180 BLADDAGEN

- 184 Kool
- 185 Spruitjes
- 186 Snijbiet
- 187 Chinese kool
- 188 Paksoi
- 189 Chinese broccoli
- 190 Koolrabi
- 191 Kaisoi en mosterdblad
- 192 Spinazie
- 193 Boerenkool
- 194 Bleekselderij
- 195 Knolvenkel
- 196 Rucola
- 197 Sla
- 198 Veldsla
- 200 Andijvie
- 201 Rode melde
- 202 Roodlof
- 203 Asperge
- 204 Rabarber
- 205 Zeekool

206 VRUCHTDAGEN

- 210 Erwtjes
- 211 Snijbonen
- 212 Sperziebonen
- 213 Tuinbonen
- 214 Limabonen
- 215 Courgette
- 216 Komkommer en augurk
- 218 Pompoenen
- 219 Tomaten
- 220 Paprika's en pepers
- 221 Aubergine
- 222 Suikermais
- 223 Okra
- 224 Tomatillo's
- 225 Aardbeien
- 226 Frambozen
- 227 Bramen en verwanten
- 228 Kruisbessen
- 229 Zwarte bessen
- 230 Rode en witte bessen
- 231 Blauwe bessen
- 232 Cranberry's
- 233 Meloenen
- 234 Appels
- 235 Peren
- 236 Kersen (zoet)
- 237 Morellen
- 238 Pruimen, mirabellen
en wilde pruimen
- 239 Perziken en nectarines
- 240 Abrikozen
- 241 Vijgen
- 242 Citrusvruchten
- 243 Druiven

- 244 Bd-preparatenkalender
- 246 Bronnen
- 248 Register
- 253 Info over auteur en vertaler,
fotoverantwoording,
dankwoorden

Introductie

Wat is biodynamisch tuinieren?

De biodynamica* biedt je een eenvoudige methode om de bodem onder je voeten te voeden en je in contact te brengen met het ritme van de seizoenen en de natuur. Het is een duurzame manier om hoogwaardig, smakelijk voedsel te telen dat goed is voor lichaam, ziel en geest en waarbij je meer in de grond terugstopt dan je eruit haalt. Sommige bd-praktijken lijken aanvankelijk misschien merkwaardig, maar in groter verband bezien is de biodynamica ongelooflijk logisch, want gebaseerd op ouderwetse boerenwaarden die veel bio-tuiniers al kennen: gezonde aarde, zelfvoorziening, 'voed de aarde en de aarde voedt jou', en samenwerken met Moeder Natuur in plaats van haar tegen te werken. Het verschil met biologisch of permacultuur zit 'm vooral in het gebruik van de unieke, biodynamische preparaten: negen plantaardige en/of minerale remedies die je grond en tuin vitaliseren. En tevens in een verbinding met de natuurlijke ritmes om je heen (in de kosmos en op aarde) die niets kosten en je tuinierkunst sterk verbeteren.

* zie noot vertaler op blz. 8

Om te beginnen...

Ken je tuin

Bepalen wat je wilt telen lukt pas als je weet wat je tuin aankan. De sleutel tot succes is de balans vinden tussen wat jij wilt eten en wat er op jouw stukje aarde wil groeien. Oftewel: richt je op gewassen die er van nature gedijen en jou minimaal werk, geld en zorg kosten.

Gewaskeuze bepalen

Natuurlijk teel je wat je lekker vindt, maar eerst moet je weten wat het goed doet in je tuin. Vraag je burens eens wat voor hen werkt, en wat niet, maar besef dat hun tuin misschien net iets anders dan de jouwe in elkaar steekt. Kijk dan naar de mogelijkheden van je eigen tuin. Dat bepaalt immers je gewaskeuze. Veel gewassen hebben zorg nodig, vaak dagelijks, dus heb je daar wel tijd voor? Zit je royaal in je tijd, dan kun je werkelijk alles telen wat je wilt. Zo niet, dan is het handig om voor meerjarige groentes, kruiden en fruitstruiken of -bomen te kiezen die veel minder dagelijkse zorg vragen.

Onderzoek de teelcapaciteit van je tuin

De positie van je tuin (op het noorden, of zuiden?), de wind en hoeveelheid zonlicht (op welke plekken?) beïnvloeden je gewaskeuze. Hoeveel licht is er overdag – gedurende alle seizoenen! – en wanneer kun je de eerste en laatste nachtvorst verwachten? Dit alles heeft direct consequenties voor het kweken van licht- en warmtegevoelige gewassen, zoals tomaten. Misschien moet je ze wel deels onderdak kweken, of zelfs helemaal. Ook voor fruitbomen is de teelcapaciteit van belang, omdat fruit pas bloeit na de laatste nachtvorst in het voorjaar. Koolsoorten daarentegen hebben juist baat bij vorst: dan smaken ze lekkerder. Dus, als je je plantschema opstelt, houd dan rekening met zulke koude plekken.

Bij je plantkeuze moet je ook weten hoeveel regen er gebruikelijk in jouw omgeving valt, en wanneer. Regent het 's zomers weinig? Dat

is lastig voor dorstige soorten als spinazie, die je dan veel zult moeten begieten. Als je weet wanneer je hemelwater kunt verwachten, sla dan zoveel mogelijk op voor drogere perioden. In gebieden met langdurige zware regenval kan braakliggende topgrond beschadigen of wegspoelen, dus bescherm die aarde met gewas of groenbemesters (zie blz. 19). Naast het gewone klimaat heeft je tuin vast ook delen met een microklimaatje: vrij warme of juist koudere stukken die soms heel dichtbij elkaar liggen. Zorg dat je die delen kent en plant daar geschikt gewas.

Leer je grondsoort kennen

Je grondsoort bepaalt mede welk gewas je kunt telen, maar het is ook zo dat gezonde grond veel compost bevat. Bovendien vindt tussen bodem en gewas een wisselwerking plaats. Tuinaarde bevat klei, zand en soms stenen of kiezels en dat beïnvloedt hoe voeding en water worden vastgehouden. De ideale mix is klei met zand (leem of zavel genoemd), die voeding vasthoudt en geleidelijk afwatert. Zo krijgen planten de tijd voedsel en vocht rustig op te nemen. Zanderige en stenige terreinen draineren te snel, terwijl klei dat juist vrij langzaam doet en kan dichtslaan. Test: graaf gaten in je tuin en kieper er een paar emmers water in, dan zie je hoe snel of langzaam het wegloopt. Nauwkeuriger test: vul een weckpot met water, doe er een schep tuingrond bij, schud de pot en laat hem een nachtje staan. Als de pot meer dan voor de helft vol zit met zand (en/of kiezels) dan heb je zandgrond. Blijft het water troebel en zit de pot halfvol met fijne sedimenten, dan is je tuin rijk aan klei.

Je grond begrijpen

Spitten is feitelijk not done in de bd-teelt, tenzij je op een nieuw stuk moet beginnen. Spit dan eens en diep, en daarna nooit meer. Compost breng je bovenop de grond aan, of werk je losjes door de bovenste (teel)laag. Royale hoeveelheden compost verbeteren zowel zand- als kleigrond – of teel groenbemesters die voor veel humus zorgen. Dichte kleistructuur wordt doorbroken door compost, zodat water sneller draineert terwijl de voeding erin blijft. Compost houdt zand beter bijeen, levert alle grondsoorten sowieso organisch materiaal en zorgt voor meer wormen en dus voor fijne gangetjes in de aarde, waardoor vocht en voeding overal komen en worden opgenomen. Planten kunnen dankzij compost gemakkelijker voedsel vinden omdat dit uiteindelijk verteert tot de zo belangrijke humus: geconcentreerde aarde die voeding vasthoudt en zo nodig vrijgeeft.

Zelfs als je vruchtbare aarde hebt, zullen je gewassen door een bepaalde zuurgraad hun voeding – en met name micronutriënten – al dan niet goed opnemen. De ideale, neutrale zuurgraad is 7 pH. Zuurminnende planten zijn dol op een lagere zuurgraad; een hogere graad geeft basische grond aan. Doe een zuurgraadtestje (materiaal daarvoor vind je in tuincentra) of kijk simpelweg goed: tot zuurminnend onkruid behoren paardenbloem en zuring en onder zuurmijdend onkruid vind je fluitenkruid, wilde peen en pimpernel. Onkruid vertelt je nog meer: kruipende boterbloem duidt op door vocht dichtgeslagen grond en grassen gedijen op verdichte aarde. Ook andere soorten onkruid wijzen op voedselrijkdom, of een tekort daaraan.

*De
biodynamische
benadering*

Afstemmen op Moeder Natuur

Dag- en seizoensritmes

Als wij mensen honger of dorst krijgen kunnen we de keukenkraan opendraaien en in de koelkast kijken; en als het donker wordt doen we het licht aan. Planten kunnen dat allemaal niet. Met hun wortels stevig in de aarde zijn ze volkomen afhankelijk van wat Moeder Natuur in petto heeft; licht en warmte van de zon, regenwater of juist niet, en in de winter kou en duisternis. Zo gezien zijn de planten die wij eten nog totaal afgestemd op het ritme van de seizoenen; hoe anders dan wij, met ons 24/7-leven.

Door gewassen te telen met behulp van hydrocultuur en kunstlicht en dankzij luchtvervoer en computergestuurde koeltechnieken, beschikken we het hele jaar over bijna elk denkbare fruit- of groentesoort. Maar de keerzijde hiervan is dat gekweekte planten geen enkele voeling meer hebben met de seizoenen, en wij dientengevolge ook niet. Door in ieder geval iets aan eigen voedsel te kweken komen we weer in contact met die natuurlijke seizoensritmes.

De zon imiteren

Zodra de zon in de lente en zomer hoger aan de hemel staat, ontvangt de Aarde meer hitte en licht. Dit zet aan tot zaadontwikkeling en groei – omhoog en zijwaarts – van

scheuten, bladeren en bloemen, zodat gewassen zich kunnen voortplanten. Het is net of de levenskracht in de aarde uitademt. Maar zodra de zon lager aan de hemel staat en planten minder licht krijgen, trekken ze zich terug in de aarde, ofwel door volledig af te sterven, ofwel door na bladval hun rusttijd in te gaan. Dan is het net of de aarde alles wat ze heeft bewerkstelligd weer inademt, terwijl ze zich al voorbereidt op de volgende cyclus.

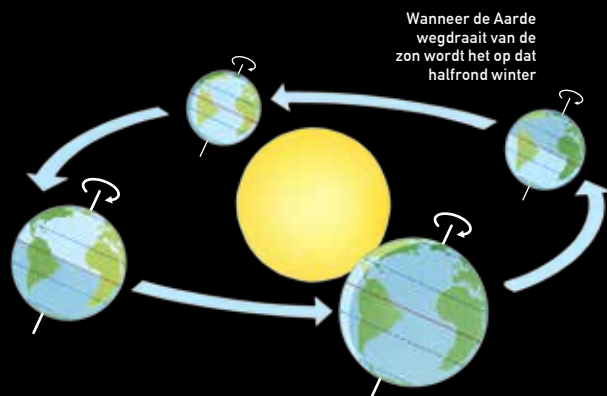
Zulke inademingperiodes – ofwel in herfst en winter, ofwel elke avond – bieden je optimaal gelegenheid om de grond te bewerken, ter voorbereiding op het plantseizoen, of om daadwerkelijk te planten, te zaaien en compost op te bren-

Seizoensritmes

Naast het dag- en nachtritme maakt de Aarde vier seizoenen mee, veroorzaakt door de een lichte hoek van $23,5^\circ$ waarin de Aarde om de zon cirkelt. Vier dagen markeren het begin van elk seizoen: de lente-equinox, de zomerzonnewende, de herfstequinox en de winterzonnewende. Op equinoxen zijn licht en donker ongeveer gelijk. Op zonnepunt staat de zon op zijn hoogtepunt ('s zomers) en op zijn laagste punt ('s winters).

Door de elliptische baan van de Aarde is het zomer op het halfrond dat het dichtst bij de zon komt

	lente-equinox	zomerzonnewende	herfst-equinox	winterzonnewende
Noordelijk halfrond	20 maart	20-21 juli	22-23 September	21-22 December
Zuidelijk halfrond	22-23 September	21-22 December	20 maart	20-21 Juni

gen. Dit is ook de tijd om sproeimiddel te verstuiwen die de bodem verbetert zoals gier, of biodynamische sproeimiddelen als koemestpreparaat nr. 500 of het koeflatpreparaat (hierna KFP genoemd), en dat juist tijdens die inademing, in de herfst of 's avonds. Uitademingsperioden – in lente en zomer, elke ochtend – zijn erg geschikt om plantthee te geven en het hoorn/kiezelpreparaat nr. 501 te spuiten, bedoeld om gewassen een groei-impuls te geven, omhoog en zijwaarts. Maak zo de verbinding tussen de natuurlijke ritmes van ver boven je met die van de grond waarop je staat. Dat brengt je een betere tuiniermethode die niets kost!

Nacht en dag/lente en herfst
De zon, onze meest nabije ster, beschijnt de Aarde, maar door haar ronde vormen beschijnt de zon slechts een globehelft. Doordat de Aarde om haar as wentelt, heerst er evengoed overal een 24-uurs-ritme van dag en nacht. Bd-tuiniers zien de Aarde als een levend organisme dat in- en uitademt, zowel dagelijks als per seizoen. 's Avonds en in de herfst ademt zij in, 's ochtends en in de lente ademt zij uit.

Planten volgen het dag- en nachtritme. Sommige bloeien 's ochtends, zoals de dagbloem (links) en andere 's avonds, zoals de teunisbloem (rechts)

Zo dynamiseer je biodynamische preparaten

Verschillende bd-preparaten verdun en roer je om je ervan te verzekeren dat de heilzame krachten in het water terecht komen en dus op het land. Dat proces heet dynamiseren, omdat er een dynamische interactie ontstaat tussen het preparaat en het water waarin je het roert.

Roeren en de draaikolk

Handmatig roeren, tot soms wel een uur, lijkt pittig, maar als je het proces eenmaal door hebt, krijgt het een heel eigen ritme. Haal er een paar mensen bij en het wordt een sociale gebeurtenis. Als het als een zwaar karwei aanvoelt kun je beter stoppen, het geroerde water op de composthoop gieten en op een ander moment opnieuw beginnen, als je je fris en wilskrachtig voelt. Het doel van het roeren is het creëren van een verticale krater in het water, een draaikolk. Dat gebeurt omdat het water langs de randen van je emmer of vat sneller draait dan dat in het midden. Verander de roer richting een of twee keer per minuut, waardoor de draaikolk instort en er vervolgens een nieuwe ontstaat. Dit zorgt ervoor dat de krachten in het preparaat tot in elke waterdruppel worden overgebracht.

Tijdens het roeren merk je hoe de textuur van het water verandert en glibberig, kleverig wordt. Dat komt deels door de beluchting van het water, maar ook omdat het water door het dynamiseerproces wordt geopend om kosmische krachten te ontvangen. Als je in de draaikolk kijkt, zie je feitelijk hoe ons universum er vanuit de ruimte uitziet. Planeet Aarde draait rond een ster – de zon – die zelf ronddraait aan de rand van onze spiraalvormige, draaikolkachtige Melkweg, die op zijn buurt rondwentelt in een nog weidser universum. Het leven op aarde is afhankelijk van het vermogen van alle materie om te kunnen ronddraaien, oftewel: het rondroeren van het preparaat in water, de levensbron, versterkt de levensprocessen die planten nodig hebben om vitaal en gezond te blijven.

Roer 1 minuut krachtig in één richting. Haal de stok uit de emmer en laat het water ongestoord draaien. Breek de draaikolk met je stok pal voordat hij inzakt, en roer nu in tegengestelde richting. Herhaal dit zolang als nodig is.

Zo gebruik je preparaat 500 **Breng je bodem tot leven**

Sprenkel bodempreparaten over grote oppervlakten met een handstoffer of een bosje naaldboomtakjes; zo krijg je dikke druppels.

Hoewel het koemestpreparaat geen meststof is, voegt het voedende krachten toe aan de bodem; daar hebben levende organismen (nuttige bacteriën, wormen en planten) baat bij. Preparaat 500 vormt een tandem met 501; 500 werkt in op de bodem waaruit planten zich vormen en waar ze zich mee voeden; het hoorn/kiezelpreparaat 501 werkt in op bovengrondse delen, waar gewas rijpt en smaak ontwikkelt.

Zo verdun je 500

1. Vul een grote emmer met schoon, lauw water en voeg een bolletje preparaat toe, zo groot als een golfbal.

Kies een lichtbewolkte dag; de aarde moet warm en iets vochtig zijn. De beste tijd is de late namiddag of avond, wanneer de aarde inademt, liefst bij dalende maan, of enkele dagen voor volle maan: dan is de voortplantings- en groeikracht het grootst, zodat alle levenskracht in preparaat 500 zijn werk volledig kan doen.

2. Om het koemestpreparaat op te lossen 'kneedt' je het zachtjes in het water waarbij je eventuele klontjes fijnwrijft.

3. Dynamiseer de oplossing 1 uur; roer met de klok mee en dan tegen de klok in; stop de draaikolk regelmatig (zie blz. 60-61). Sproei het snel na het dynamiseren, tenminste binnen 1-2 uur.

Sprenkel het koemestpreparaat 500 over kale aarde en in dikke druppels, als regen. Behandel de hele tuin zo: dompel de stoffer in het middel en sprenkel in een spiraalvorm.

Gebruik 500 op pas gespitte, geschoffelde of gewiede bedden, pal voor je zaait of planten (ver)poot.

In de lente, na ijzige kou en strenge vorst, helpt 500 om de bodem nieuw leven in te blazen.

Als je 500 toepast tussen herfst en lente houdt het de aarde van binnenuit levend.

501

Werkblad van
versterkt glas

Veiligheidsbril

Beschermkapje

Zware glazen fles,
waarmee je gebro-
ken kwarts tot fijn
poeder rolt

Zo maak je hoorn/kiezelpreparaat 501

1. In de late lente/vroege zomer: Breek het stuk kwarts in kleine stukjes. Dat vraagt behoorlijk veel kracht, dus gebruik een zware vijzel en stamper, of zelfs een hamer.

! NB: WERK VEILIG!

Kwartssplinters zijn messcherp, dus draag altijd een veiligheidsbril en houd familieleden en huisdieren op afstand (i.v.m. gevaar door rondvliegende splinters). Draag een beschermkapje zodat je geen minieme kwartsstofdeeltjes inademt.

2. Vijzel de kwartsstukken fijn tot poeder. Strooi dat op het glazen werkblad en gebruik een glazen fles als 'deegroller' tot het poeder op bloem lijkt.

Biodynamische sprays

Heermoespreparaat 508

Een van de gemakkelijkst te maken biodynamische sprays is kiezelrijke heermoes, 508. Je behandelt er zowel het gewas mee als de aarde waarin het gewas groeit. In essentie is het thee of vloeibare mest (gier) gemaakt van de gewone heermoes. Toegepast als spray zorgt het ervoor dat planten niet overwoekerd raken door onkruid, of worden aangetast door schadelijke plagen of rot, meeldauw en andere schimmelorganismen die de plant uitputten.

Unieke kwaliteiten

Equisetum arvense stamt uit een plantfamilie die ouder is dan de dinosauriërs. Heermoes gedijt aan schaduwrijke, vochtige rivier-, sloot- en meeroevers. De meeste planten zouden in zulke karige omstandigheden het loodje leggen, maar de heldergroene blaadjes van *E. arvense* bevatten het hoogste aandeel kiezel in het plantenrijk, terwijl - heel bijzonder - de plant zich via schimmelsporen voortplant. De kiezel in sprays van 508 maakt gewas op effectieve wijze krachtig en compact, en daarmee minder aantrekkelijk voor plagen.

Zo werkt 508

Equisetum arvense is het tweede kiezelrijke bd-preparaat, naast hoorn/kiezel 501, maar het werkt anders. Bij beide gaan we uit van de idee dat kiezel planten gezonder, lekkerder en beter houdbaar maakt; daarnaast bevordert 501 opwaartse groei en verbindt zich met de kosmische krachten van licht en warmte. In thee of gier van 508 werkt deze kiezel juist

neerwaarts, gebruikmakend van zijn verhelderende en drogende krachten om ziekteorganismen naar beneden te duwen, weg van het gewas en terug in de aarde. Voor het beste effect sproei je 508 enkele dagen voor nieuwe maan, omdat planten dan sowieso innerlijk samentrekken om zich te beschermen tegen plagen en ziekten.

Welke heermoes?

Heermoes stamt uit een grote familie, dus kies het juiste familielid. Snijd de stengel open: de gewone heermoesstengel is vierkant, die van alle andere zeshoekig (en giftig).

Equisetum
arvense

Alle andere
heermoessoorten

Verzamel stengels en 'blaadjes' vlak voor of tijdens midzomer: dan is de kiezelconcentratie het hoogst. Gebruik ze direct of droog ze, op een luchtige, donkere plek en bewaar ze tot gebruik. Ze moeten hun groene kleur behouden en droog, stevig en puntig blijven aanvoelen.

Zo maak je heermoesthee 508

1. Benut de kiezel uit *Equisetum arvense* door een afkooksel te maken. Neem 50-100 g heermoes op 1-3 liter regenwater.

2. Breng het geheel aan de kook, sluit de pan en laat 30 minuten pruttelen. Haal de pan van het vuur, houd het deksel op de pan en laat afkoelen.

3. Zeef het geelgroene tot bruine concentraat.

4. Maak de spray: verdun 1 deel afkooksel met 40 delen regenwater en dynamiseer het 15-20 min. (zie blz. 60-61), zodat de sproei aan de planten hecht. Dat maakt de behandeling des te doeltreffender.

5. Giet de thee in een plantenspuit.

6. Zet de verstuiwer op een fijne stand en besproei de boven- en onderkant van de blaadjes. Herhaal dit elke twee weken, tenzij fikse regen wordt voorspeld.

Dit kun je doen op...

Bloemdagen

Op bloemdagen zindert de tuin van het leven; de geuren van bloeiende planten zijn sterker dan ooit en insecten die op de geur afgaan zijn ongelooflijk actief. Dit zijn de perfecte dagen om bloembedden en -borders in te richten en eetbare bloemgewassen te telen.

- **Bij stijgende maan** ademt de aarde uit en zijn de bovenste plantdelen op hun best, dus pluk nu bloemen die je wilt drogen.
- **Bij dalende maan** ademt de aarde in, dus poot dan je bollen en scheur bloeiende kruiden om uit te planten.
- **De maan tegenover Saturnus:** een prima gelegenheid om vaste kruiden te (her)planten. De sterke kalk/kiezelinvloeden zorgen voor sterke wortels en krachtiger geur en smaak.
- **2-3 dagen voor volle maan:** zaai nu eenjarige bloemen, ze zullen beter kiemen. Verzamel bloemen voor bd-preparaten bij volle maan.

- **De maan bij perigeum** veroorzaakt een inwaartse samentrekking in planten, m.a.w.: een goed moment om dode of verwelkende bloemen te verwijderen; zo kan hun sap weer de aarde invloeden.
- **De maan bij apogeum:** nu zijn met-gezelplanten als boerenwormkruid op hun geurigst. Teel de plant in potten en zet die dichtbij gewassen die bescherming nodig hebben.

Broccoli

Oost-Indische kers

Oogst kleine artisjokjes om ze in olijfolie in te leggen.

Hak brandnetels om en gebruik ze in theeën, gier en compostprep. 504.

Poot/plant siergoed dat nuttige insecten aantrekt.

Graaf knollen en wortels op (van dahlia's etc.) om ze te splitsen, herplanten of op te slaan.

Oogst andere bladdag gewassen die je lang wilt bewaren.

Knip bloemen die je wilt drogen voor meer behoud van vorm en kleur.

Snoui bloeiende heesters zoals rozen op bloemdagen bij dalende maan.

Pluk paardenbloemenhoofdjes voor ze open gaan en droog ze voor compostprep. 506.

Oogst kamillebloesem voor theeën en kamillecompostprep. 503.

Verzamel valerianabloemen voor het valerianaprep. 507 en verwerk ze diezelfde dag tot sap of aftreksel.

BLOEMDAGEN DIT KUN JE NU DOEN

Bloemkool

Brassica oleracea Botrytis-groep

Bloemkool kun je bijna het hele jaar door oogsten, maar heeft ook het hele jaar verzorging nodig, vooral goede bodembewerking en water geven zijn van belang. In kleine tuinen kun je beter kiezen voor zomerbloemkool dan herfst- of wintersoorten, die in een koude bak of kas moeten staan.

Grondvoorbereiding

Kies een open, zonnige plek waar de voorgaande drie jaar geen koolachtigen hebben gestaan. Vermijd een hele open plek, want daar hebben de planten te weinig steun. Een pH-neutrale of iets zure grond (idealiter 6,8) is gewenst. Werk royaal bd-(koemest)compost door de grond en sproi een keer of twee 500 bij dalende maan.

Zaaien / poten

Je kunt al in januari/februari binnen voorzaaien of vanaf halverwege de lente buiten, op rijtjes, voor oogst in de late zomer/vroege herfst. Zorg dat de grond goed doorgewerkt en kruimelig is; loop hem vlak voordat je zaait, bij voorkeur op bloemdagen bij dalende maan. Jonge planten moet je afharderen en de avond voor verpoten water geven. Plant ze diep in de grond – tot hun eerste blad – bij dalende maan en geef ze water.

Verzorging tijdens de groei

Geef bloemkool regelmatig water en voeding en stevige aarde. Sproi bij dalende maan brandnetelgier op de bodem en de planten. Sproi 50l op je planten zodra ze 4-5 blaadjes hebben (en overgepote planten 5-6). Kies daarvoor een vroege ochtend op een bloemdag bij dalende maan. Besproei opnieuw als de plant is uitgegroeid, voordat de roosjes

zich vormen. Bij wisselvallig weer kan thee van duizendblad ondersteuning bieden.

Oogsten en bewaren

Herfstbloemkool rijpt in koel weer. Op een koele ochtend op een bloemdag, bij stijgende maan, oogst je de bloemkolen. Ze moeten stevig aanvoelen. Als er teveel tegelijkertijd rijpen, hang je de hele plant omgekeerd in een droge, koele ruimte. Zo houd je ze 2 weken goed.

Problemen voorkomen

Bloemkool is lastig te telen als de grond arm, te zuur of te droog is, of slecht is verpoot. Zet er bleekselderij naast om koolwitjes ervan te weerhouden om eitjes te leggen.

Zaden winnen

- Bloemkool bloeit en zet zaad vanaf het tweede jaar. Win geen zaad van bloemkool die al in het eerste jaar uitschiet.
- Win zaad van tenminste 20 planten om inteelt te voorkomen. Droog de bloemen binnenshuis en pluk er dan de zaden uit.
- Bloemkool kruist met andere koolsoorten dus vermijd simultane bloei of hul die bloemen in papieren zakken.

PROBEER DEZE EENS

Behalve witte bestaan er ook paarse soorten bloemkool. Ze vragen dezelfde verzorging en bieden naast kleur ook een subtiel smaakverschil.

Paarse bloemkool is rijk aan antioxidanten en smaakt zoet en nootachtig.

ZONNEHOED

Witte bloemkool moet je tegen de zon beschermen zodat ze wit blijven. Zodra de koppen zich vormen vouw je hun groene bladeren erover die je bovenaan samenbindt.

Doe dit op een droge dag, want vocht binnenin leidt tot rot.

Haal de bladeren na zware regen af en toe even los, zodat de koppen kunnen drogen.

	LENTE	ZOMER	HERFST	WINTER
Zaai				
Oogst				
Oogsttijd: NA 2-26 WEKEN • Zaai 2 cm diep, plant uit op minimaal 24 cm, in rijen met 24 cm tussenruimte				
Wisselteelt: WISSELGROEP 2 • HEEFT GEMIDDELD VOEDING NODIG				

Peer

pyrus communis

Peren zijn sappiger en minder vast dan appels en hebben een heel eigen, wat korrelige textuur. De bomen groeien ongeveer zoals appels, maar zijn gevoeliger voor vorst omdat ze eerder bloeien.

Grondvoorbereiding

Peren hebben zon, warmte en beschutting nodig. De beste grond is een tikje zuur (pH 6,5). Vermijd zware grond die in de lente slechts langzaam opwarmt. Prepareer en wied de grond zoals bij appels.

Zaaien / poten

Laagstam- en halfstamvariëteiten, vaak in cordon- of twelv snoevorm geteeld, zijn het meest geschikt voor onze tuinen. Plant bij dalende maan als de boom in rust is. Graaf een plantgat dat breder is dan diep. Sprei de wortels vanaf de stam naar beneden en vul op met rijpe bd-compost en goede aarde.

Verzorging tijdens de groei

Sproei 500, 's middags bij dalende maan; doe dat in lente en herfst nadat je hebt gewied. Het herstelt de grond. Sproei voor de bloei thee van 508 over de hele boom om schimmelziekten te weren. Sproei 501 boven de boom, 's ochtends heel vroeg bij stijgende maan, nadat vruchtzetting heeft plaatsgevonden en vervolgens in de weken voorafgaand aan de oogst, om rijping en smaak te bevorderen.

Oogsten en bewaren

Eet het rijpe fruit kort na de pluk. De hoofdoogst valt vanaf de (na-)

zomer tot in de late herfst of winter. Oogst onaangestast, iets onrijp fruit om binnen verder te rijpen. Peren blijven ca. 3 maanden goed, mits koel en droog bewaard in open kistjes bij voldoende luchtcirculatie.

Problemen voorkomen

Voor een goede oogst plant je tenminste 2 soorten die tegelijkertijd bloeien. Als de vruchtaanzet matig is, sprei je voor de bloei en na de vruchtzetting met gier van smeerwortel of zeewier om mineraaltekorten op te heffen. Sproei om en om thee van brandnetel en kamille op de bladeren, tweemaal per seizoen, om stress te voorkomen. Staat je boom op een (nacht)vorstgevoelige plek, bescherm hem dan met vezeldoek tijdens de bloei.

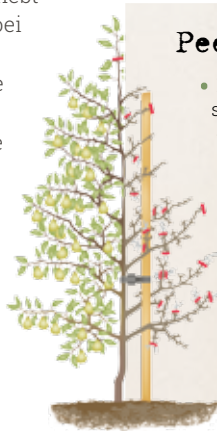
VRUCHTJES DUNNEN

Dun een maand na vruchtvorming alle vruchtjes uit die opvallend klein blijven of beschadigd zijn. Hierdoor kunnen de beste fruitten vol groeien en rijpen en krijgt de boom meer licht en lucht, noodzakelijk voor gezonde rijping.

HAAL VALFRUIT WEG

Peren (en appels) laten in juni (de junival) vanzelf vruchtjes vallen; haal die beslist weg en composteer ze. Daarmee vermijd je vliegen, wespen en ziekteveroorzakende organismen.

Peer snoeien

- De beste tijd: op een vruchttag bij stijgende maan.
- Kort in de vroege zomer de zij- en vruchtdragende scheuten (sporen) in en verwijder zijscheuten die geen vrucht dragen.
- Snoei de boom in de winter flink terug om hem open en luchtig te houden; haal alle elkaar kruisende, zieke en ook een paar oude takken weg. Snoei zeer rechtop groeiende takken terug. Dun op elkaar zittende vruchtsproeten uit.

	LENTE	ZOMER	HERFST	WINTER
Plant				
Snoei				
Oogst				
Oogsttijd: VANAF 16-20 WEKEN NA DE BLOEI • Plant op 75 cm tot 6 m tussenruimte, afh. van soort en variëteit				
Wisselteelt: VAST • HEEFT GEMIDDELD VOEDING NODIG				